

Рекомендації семінару працівників психологічної служби ЗЗСО
Профілактична робота працівників психологічної служби ЗЗСО з питань
запобігання та протидії вживання неповнолітніми психоактивних речовин
25.03.2021 р.

Профілактика вживання психоактивних речовин є одним із найважливіших напрямів профілактичної роботи в закладі освіти.

Психоактивні речовини (ПАР) — речовини, що спричиняють звикання та/або залежність за умов систематичного вживання. До психоактивних речовин належать алкоголь, наркотичні речовини, окремі лікарські та інші засоби. За Міжнародною кваліфікацією хвороб (МКХ-10) виділяються десять класів психоактивних речовин: 1) алкоголь; 2) опіоїди; 3) канабіноїди; 4) седативи; 5) кокаїн; 6) інші стимулятори, включаючи кофеїн; 7) галюциногени; 8) тютюн; 9) леткі речовини; 10) інші психоактивні речовини або наркотики різних класів, прийняті разом.

Відповідно до Положення про психологічну службу у системі освіти України, затвердженого наказом МОН України від 22.05.2018 р. № 509 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18#Text>)

практичний психолог закладу освіти:

- сприяє формуванню у здобувачів освіти відповідальної та безпечної поведінки в ситуаціях ризику, навичок здорового способу життя, збереження репродуктивного здоров'я, готовності до самореалізації,
- здійснює реалізацію розвивальних, профілактичних, просвітницьких, корекційних програм з урахуванням індивідуальних, гендерних, вікових особливостей здобувачів освіти;

соціальний педагог закладу освіти:

- здійснює просвітницьку та профілактичну роботу серед учасників освітнього процесу з питань запобігання та протидії домашньому насильству, у тому числі стосовно дітей та за участю дітей, злочинності, алкоголізму, наркоманії,
- сприяє формуванню у здобувачів освіти відповідальної поведінки, культури здорового способу життя, збереження репродуктивного здоров'я.

Працівникам психологічної служби закладів загальної середньої освіти м. Кременчук в профілактичній роботі по запобіганню зниженню вживання неповнолітніми психоактивних речовин (тютюну, алкоголю, наркотиків) враховувати наступне:

1. Специфічність завдань профілактики вживання психоактивних речовин, а саме:

- формування чітких уявлень старшокласників про значущість власного життя, психофізіологічні можливості організму, наслідки впливу наркотичних речовин;
- створення умов для самореалізації та самоствердження особистості шляхом її залучення у позитивну альтернативну діяльність;
- формування чітких наукових понять про природу наркотичних речовин, біохімічні механізми їх впливу на організм; наукове

розуміння станів наркотичної та алкогольної ейфорії, абстинентного синдрому тощо;

- формування психологічної готовності особистості до спілкування у ситуаціях можливої алкоголізації та наркотизації;
- формування правильних уявлень особистості про морально-психологічні та юридичні норми, що регламентують ситуації, пов'язані зі вживанням наркотичних речовин.

2. З метою попередження раннього вживання психоактивних речовин підлітком важливо проводити структуровану систематичну профілактичну роботу як з дітьми, так і з батьками. Профілактичний ефект буде сильнішим, якщо найближче оточення учнів також буде охоплено профілактичним інформуванням та навчанням.

3. Профілактична робота зі школярами повинна будуватися на оптимізації життєвого простору і зміщувати акцент з інформаційного підходу на поведінковий (формування відповідальної поведінки, навичок підтримки здорового способу життя, навичок особистісного захисту, а саме: протистояння соціальному впливові, відстоювання власної позиції, впевнена поведінка, ефективне спілкування, критичне мислення, самоповага, самоконтроль, прийняття рішення), емоційний (емоційне несприйняття усіх форм саморуйнівної поведінки, формування позитивної рольової моделі) та екзистенціальний (формування життєвої позиції і ціннісних орієнтацій).

4. Враховувати, що, відповідно до Порядку надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам затвердженого наказом МОН України 20.07.2020 року № 931 (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1119-20#n17>), надання грифів «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» та «Схвалено для використання в освітньому процесі» навчальній літературі та навчальним програмам є рекомендацією для використання їх в освітньому процесі закладів освіти; гриф надається строком на п'ять років та спливає 01 липня відповідного року.

5. Перелік навчальної літератури та навчальних програм для використання у закладах освіти представлений у листах МОН:

- лист МОН України від 22.07.2020 №1/9-394 «Про перелік навчальної літератури, рекомендованої Міністерством освіти і науки України для використання у закладах освіти у 2020/2021 навчальному році» (розділ «Основи здоров'я»

<https://docs.google.com/spreadsheets/d/16NyRYEKgeQ4T5BE68La-s2gn0q2MPyIWSWx-Vdw-zmA/edit?ts=5a364195#gid=1729608695>),

- лист МОН України від 22.07.2020 №1/9-394 «Перелік навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих МОН України для використання в навчально-виховному процесі закладів освіти працівниками психологічної служби у системі освіти України» (<https://docs.google.com/spreadsheets/d/1BT0yESWucVyvnBhSQ3cNyRwQ6THgmbzuVx7BcLfSWFo/edit#gid=0>),

- лист МОН України від 20.08.20 № 6/1015-20 «Про перелік навчальної літератури, рекомендованої Міністерством освіти і науки України для

використання у закладах освіти у 2020/2021 навчальному році»
https://drive.google.com/file/d/1WnTXam6o_KL2-Ybjlq8VFJiGHlw4e7y8/view);

- на сайті ІМЗО, сторінка «Виховна робота. Схвалені рукописи»
(<https://imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovna-robota/vihovna-robota-shvale-ni-rukopisi/>).

6. Використовувати наступні програми та навчальну літературу:

- Програма факультативного курсу «Я — моє здоров'я — моє життя» (авт.Лещук Н.О.), лист ІМЗО від 16.08.2016 №21.1/12-Г-579. Програма факультативного курсу (тренінгового курсу) «Я — моє здоров'я — моє життя»: Навч. прогр. / Н. О. Лещук. — К.: Наш час, 2008. — 23 с.
(<https://fs01.vseosvita.ua/0100f902-aa64.pdf>),

- Програма факультативного курсу «Сприяння просвітницькій роботі «рівний - рівному» серед молоді України щодо здорового способу життя» для учнів 7-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів (авт. Лещук Н., Савич Ж.), лист ІМЗО від 16.08.2016 №21.1/12-Г-579. Програма факультативного курсу «Сприяння просвітницькій роботі «рівний — рівному» серед молоді України щодо здорового способу життя»: Навч.-метод, посіб. / Н. О. Лещук, Ж. В. Савич.
(<http://www.khodosivka.edukit.kiev.ua/Files/downloads/facultativ.pdf>),

- Твоє життя — твій вибір: Навч.метод. посіб. / З. А. Сивогракова, Н. О. Лещук, Н. В. Зимівець, Т. П. Авельцева, І. Г. Сомова. — К.: Наш час, 2006. 167с.
(https://drive.google.com/file/d/13IvwlrvX8TE6cdlID6_gcnWjFEmlhsY/view),

- Прояви турботу і обачливості: Навч.метод. посіб./ О. А. Голоцван, Б. М. Ворник.
(<https://drive.google.com/file/d/1AtaWPQP0c0tiz6rR4sF1lMyibBBC3qg1/view>),

- Моє майбутнє: Навч.- метод. посіб. / Ж. В. Савич, З. А. Сивогракова, Н. О. Лещук.
(https://drive.google.com/file/d/1nUD9zGD_1IH4QIMyyAhVqEm33Q6tXC8-/view),

- Програма «Вчимося жити разом». Програма з розвитку соціальних навичок учнів основної і старшої школи у курсі «Основи здоров'я» (авт. Воронцова Т.В., Пономаренко В.С. та інш.), лист ІМЗО від 13.12.2017 №21.1/12-Г-813,
<https://www.kremenetslyceum.com.ua/wp-content/uploads/2017-VZHR-Posibnik-Osnoyna-vchitelya-Ukr.pdf>, інформація на сайті «Портал превентивної освіти»
(<http://autta.org.ua/ua/Vprovadj2017/resourse/pochatkova>),

- «Інформаційно-освітня, протиакогольна програма «Сімейна розмова». Методичний комплекс» (кер. авт. кол.: В. Г. Панок, авт. кол.: А. М. Вієвський, К. І. Лепеха, Н. В. Лунченко, Ю. А. Луценко, В. Д. Острова, Н. В. Сосновенко), (<https://lib.iitta.gov.ua/711575/1/Posibnyk%20panton.pdf>),

- посібник «Формування просоціальної поведінки школярів в умовах превентивного виховного середовища» (автори: В. М. Оржеховська, Т. Є. Федорченко),
(<http://iek.irpin.com/assets/images/resources/51/33c9823c3be6fa2a8138f6eaf33df090fa197f60.pdf>).

Додаткові матеріали: Захисти себе від ВІЛ. Тренінги життєвих навичок
http://autta.org.ua/files/user_Irene_304/zahustu_VIL_ychni_1.pdf.

7. Розвивати зв'язки з зацікавленими спеціалістами у питаннях профілактики вживання психоактивних речовин серед підлітків, а саме: дільничні інспектори, представники поліції, медичні працівники, представники громадських організацій та груп взаємодопомоги. При цьому враховувати, що матеріали для просвітницької роботи, які використовуються в закладі освіти, повинні мати висновок про схвалення для використання в закладах загальної середньої освіти.

8. Використовувати матеріали сайтів:

МОН України <https://mon.gov.ua/ua/tag/zagalna-serednya-osvita>

Інституту модернізації змісту освіти (ІМЗО) «Переліки» <https://imzo.gov.ua/pidruchniki/pereliki/>, «Виховна робота. Схвалені рукописи»

<https://imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovna-robota/vihovna-robota-shvaleni-rukopisi/>

Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи (УНМЦПСПР)

<http://www.psyua.com.ua/index.php?lang=ua&page=literatura#literatura>

Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (ПОІПО)

<http://poippo.pl.ua/pidrozdily/tsentr-praktychnoi-psykholohii-i-sotsialnoi-roboty>

Блог психологічної служби ЗЗСО м. Кременчук. Сторінка «Формування здорового способу життя» <https://pssekr.blogspot.com/p/blog-page.html>

ЛІТЕРАТУРА

1. Інститут модернізації змісту освіти. Виховна робота. Схвалені рукописи. URL: (<https://imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovna-robota/vihovna-robota-shvaleni-rukopisi/>).
2. Лист МОН України від 22.07.2020 №1/9-394 «Про перелік навчальної літератури, рекомендованої Міністерством освіти і науки України для використання у закладах освіти у 2020/2021 навчальному році». URL: <https://docs.google.com/spreadsheets/d/16NyRYEKgeQ4T5BE68La-s2gn0q2MPyIWSWx-Vdw-zmA/edit?ts=5a364195#gid=1729608695>. (дата звернення 23.03.2021)
3. Лист МОН України від 22.07.2020 №1/9-394 «Перелік навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих МОН України для використання в навчально-виховному процесі закладів освіти працівниками психологічної служби у системі освіти України». URL: (<https://docs.google.com/spreadsheets/d/1BT0yESWucVyvnBhSQ3cNyRwQ6THgnbzUvX7BcLfSWFo/edit#gid=0>). (дата звернення 23.03.2021)
4. Лист МОН України від 20.08.20 № 6/1015-20 «Про перелік навчальної літератури, рекомендованої Міністерством освіти і науки України для використання у закладах освіти у 2020/2021 навчальному році». URL: https://drive.google.com/file/d/1WnTXam6o_KL2-Ybjlq8VFJiGHlw4e7y8/view). (дата звернення 23.03.2021)
5. Порядок надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1119-20#n17> (дата звернення 23.03.2021).
6. Положення про психологічну службу у системі освіти України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18#Text10> (дата звернення 23.03.2021).

7. Сафонов Д. М. Психічні та поведінкові розлади внаслідок вживання психоактивних речовин: для лікарів-спеціалістів лікувального профілю, що проходять перепідготовку відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики лікаря-спеціаліста зі спеціальності «Психіатрія». Запоріжжя, 2019. 94 с. URL: <http://dspace.zsmu.edu.ua/bitstream/97.pdf>. (дата звернення 23.03.2021)
8. Центр громадського здоров'я МОЗ України. Залежність від психоактивних речовин. URL: <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/zalezhnist-vid-psikhoaktivnikh-rechovin>. (дата звернення 23.03.2021)